

Czy grozi nam regres w sprzedaży karpia w Polsce?

Wstęp

Specyfika zbytu karpia powoduje, że o sukcesie finansowym większości hodowców decyduje głównie newralgiczna dla tego gatunku sprzedaż grudniowa. W 2018 roku duże perturbacje występujące w trakcie sprzedaży świątecznej spowodowały, że w gospodarstwach stawowych pozostało rekordowo dużo niesprzedanego karpia, natomiast uzyskana średnia cena zbytu była niższa niż w poprzednim sezonie. Jednym z efektów słabej sprzedaży było zakłócenie planowanych obsad stawów towarowych w wielu obiektach. W 2019 roku znaczące powierzchnie stawów towarowych zamiast kroczeniem bądź ciężkim narybkiem obsadzone zostały niesprzedanym karpem handlowym. W efekcie przyniosło to w kilku regionach kraju nadwyżkę podaży materiału obsadowego nad popytem. Zgłaszana w trakcie tegorocznych już spotkań branżowych wyjątkowo słabą sprzedaż karpia do konsumpcji w 2019 roku potwierdzają liczne oferty zbytu, także w okresie letnim¹. Informacje na temat poziomu uzyskiwanych aktualnie hurtowych cen zbytu nie napawają optymizmem. Opisywane symptomy pogarszającej się sytuacji na rynku karpia powinny być wnikliwie przeanalizowane przez hodowców i organizacje rybackie. Problemy rynkowe nie powinny być traktowane przez branżę jako tradycyjne, cyklicznie występujące w poprzednich latach perturbacje, ale jako symptom pogłębiających się z roku na roku zmian tego rynku.

W artykule przedstawiono nieostateczne jeszcze dane na temat produkcji i sprzedaży karpia uzyskane w ramach

badan statystycznych prowadzonych przez IRS, przy zastosowaniu kwestionariusza RRW-22.

Uwagi na temat produkcji i sprzedaży karpia konsumpcyjnego w 2018 roku

Wysoka produkcja krocza karpia w 2017 roku (ponad 5 tys. ton²) w połączeniu z niezłym zimowaniem materiału obsadowego dawały podstawy do prognozowania wysokiej produkcji karpia towarowego jesienią 2018 roku (Lirski, Myszkowski 2018 i 2019). Wynik końcowy chowu stawowego zależy jest od wielu czynników, w tym sytuacji hydrologicznej w zlewniach, termiki wody, stanu epizootycznego obsad ryb itd. Korzystna dla ciepłolubnego karpia termika wody, trudna, ale jeszcze kontrolowana przez większość użytkowników stawów sytuacja wodna w głównych krajowych centrach chowu stawowego, zaowocowały w odłowach jesiennych bardzo wysoką produkcją karpia handlowego, przekraczającą rzadko uzyskiwany w Polsce poziom 20 tys. ton. W ostatnich dwóch dekadach zdarzyło się to jedynie pięciokrotnie, w latach 2000–2002, w 2014 r. i w ostatnim sezonie w 2018 r. Według badań statystycznych³ w 2018 roku odłowiono ok. 20,8 tys. ton karpia, co jest drugim co do wielkości rezultatem w XXI wieku w krajowej akwakulturze. Niestety, sprawdził się scenariusz zawarty w znanym powiedzeniu „nie sztuka wyprodukować, sztuka sprzedać”, gdyż po ostatniej kampanii grudniowej pozostała rekordowa ilość niesprzedanego karpia. Według danych z kwestionariuszy RRW-22 hodowcy zbyli jedynie ok. 16,5 tys. ton, co oznacza, że nie znaleziono odbiorców na ok. 4,3 tys. ton karpia (20,6% produkcji ogólnej). Rezultaty sprzedaży karpia handlowego w ostatnim dziesięcioleciu przedstawiono w tabeli 1.

Wskaźniki charakteryzujące sprzedaż karpia zawarte w tabeli 1 jednoznacznie wskazują, że w Polsce w 2018 roku pozostało znacznie więcej karpia (4,3 tys. ton) niż w pozostałych dziewięciu latach (od 1,0 tys. ton do 2,0 tys. ton). Znacząco wyższy był również udział niesprzedanych karpia w produkcji ogólnej, po raz pierwszy w ostatnim dziesięcioleciu przekroczył on poziom 20%.

Fot. 1. Sortowanie karpia.

Ciąg dalszy na stronie 20

¹ <http://www.pankarprybyacy.pl/forumrybacy2011/phpBB3/viewforum.php?f=3&sid=634bc3c2722754a5bb32bb0e1002d937>

² Polska akwakultura w 2017 roku. Badania statystyczne IRS przy zastosowaniu kwestionariusza RRW-22

³ Badania statystyczne IRS przy zastosowaniu kwestionariusza RRW-22 (dane nieostateczne)

TABELA 1

Ilości niesprzedanego karpia konsumpcyjnego (tys. ton) oraz jego udział w produkcji ogólnej (%) w latach 2009-2018*

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ilość niesprzedanego karpia (tys. ton) (sprzedaż od 01.01. do 31.12)	1,2	1	1	1,9	2	1,9	1,5	1,2	1,5	4,3
Udział karpia niesprzedanego w produkcji ogólnej (%)	10,1	5,6	6,7	11	10,6	9,5	8,6	9,4	8	20,6

*Polska akwakultura w latach 2009-2018 roku – badania statystyczne IRS przy zastosowaniu kwestionariusza RRW-22. Wyniki dla 2018 roku nieostateczne.

Słaba sprzedaż połączona była również ze spadkiem średnich cen zbytu (bez VAT) do poziomu 10,66 zł/kg⁴, podczas gdy rok wcześniej uzyskano średnią cenę 11,0 zł/kg.

Opisane powyżej fakty spowodowały, że krajowy rynek karpia wchłonął w 2018 roku ok. 20,4 tys. ton, zmniejszając się w porównaniu z poprzednim sezonem o ok. 0,8 tys. ton (4,0%). Wielkość rynku karpia w poszczególnych latach jest liczona wg formuły: [(sprzedaż produkcji krajowej + wielkość importu + sprzedaż karpia z poprzedniego sezonu) – wielkość eksportu]. Na spadek wielkości rynku w 2018 roku w porównaniu z poprzednim sezonem wpływ miała głównie niższa o ok. 0,4 tys. ton sprzedaż produkcji krajowej oraz mniejszy o ok. 0,8 tys. ton import karpia. Eksport karpia pozostał na niemal niezmiennym poziomie ok. 0,5 tys. ton.

Co mogło spowodować gorszą niż zwykle sprzedaż karpia?

Podanie przyczyn zawirowań na rynku karpia wymaga dogłębnej analizy wielu faktów, w niniejszym artykule przedstawione zostaną niektóre z nich.

Fot. 2. Zmechanizowana odtówko-płuczka w Zatorze.

Wpływ wielkości produkcji krajowej na sprzedaż i ceny zbytu

W 2018 roku wielkość podaży karpia z krajowej produkcji niemal całkowicie zaspokajała popyt, import uzupełniał grudniową ofertę, gdyż część krajowej produkcji została sprzedana w okresie wiosenno-letnim. W dalszym ciągu podstawowym czynnikiem cenotwórczym karpia w Polsce jest wielkość produkcji tego gatunku w kraju (Hryszko, Lirski 2013). Dla dwóch zmiennych: wielkość produkcji/ceny zbytu, w latach 1997-2012 współczynnik korelacji osiągał wartość (-0,88), co oznacza, że prawie zawsze zwiększeniu produkcji karpia w Polsce towarzyszył jednoczesny spadek cen, jakie krajowi hodowcy byli w stanie otrzymać za sprzedane ryby. Zależność ta obowiązywała również w ostatnim sezonie, w którym duży w porównaniu z poprzednim sezonem wzrost produkcji karpia o 13,5% przełożył się na obniżenie się cen hurtowych o 3,1%.

Wpływ importu karpia na ceny zbytu i sytuację rynkową

Polska dysponując największym rynkiem karpia w Unii Europejskiej jest jednocześnie obok Niemiec głównym importerm tego gatunku (Lirski i Hryszko 2013). Sytuacja taka potęguje silną konkurencję cenową zarówno wśród hodowców w kraju, jak i w handlu międzynarodowym. Udział importu w zaopatrzeniu rynku krajowego wynosił w pierwszych latach XXI wieku zazwyczaj 5-10%, rosnąc skokowo do 20-25% w latach 2010-2011 oraz w 2016 roku. Import stanowi coraz większe zagrożenie dla rodzimych hodowców, wypełnia jednak również lukę podażową powstającą po rozpoczęciu przez sieci dyskontowe intensywnych akcji sprzedażowych oraz przyczynia się do rozwoju przetwórstwa karpia. W 2018 roku import stanowił ok. 14,0% krajowej produkcji karpia handlowego. Analiza rynkowa wskazuje, że ceny oferowane przez importerów dostosowują się poziomem do cen krajowych, z uwzględnieniem odpowiedniego poziomu dyskonta. Wzrost ceny zbytu o jednostkę wpływał na wzrost ceny importowej o 0,83 zł/kg (Hryszko 2018).

W 2018 roku po kilku latach trendu wzrostowego import karpia zmniejszył się w porównaniu z poprzednim sezonem o 20,5% osiągając wielkość 2,96 tys. ton⁵. Tradycyjnie dominował import z Czech (79,0% wolumenu), kolejne

⁴ Średnia cena ważona wg badań statystycznych przy zastosowaniu kwestionariusza RRW-22 (dane nieostateczne)

⁵ Dane Ministerstwo Finansów

Fot. 3. Staw karpiovy.

Fot. 4. Staw karpiovy.

miejsca zajęły Węgry (16,1%) oraz Litwa (4,9%). Średnia cena importowanego karpia wyniosła 8,50 zł/kg, natomiast w poprzednim sezonie 7,98. Różnica pomiędzy ceną karpia krajowego i importowanego w 2018 roku wyniosła 20,3%, natomiast w poprzednim roku 27,5%. Powyższe nieostateczne dane importowe sugerują, że duże problemy przy grudniowym zbycie karpia oddziaływały również na decyzje importerów, powodując w efekcie zmniejszenie ilości przywożonego karpia.

Wpływ akcji medialnych na sprzedaż karpia żywego

Pomimo zmieniającej się z roku na rok proporcji sprzedaży żywego karpia na korzyść karpia przetworzonego, stanowi ona w dalszym ciągu bardzo ważny element rynku tego gatunku, podobnie jak w ościennych krajach, w tym w Czechach i na Litwie. Towarzyszący od wielu już lat szum medialny przy sprzedaży żywego karpia w Polsce, w ostatnim sezonie uległ dużemu wzmocnieniu i ewidentnie wpłynął na decyzje zakupowe klientów, zmniejszając popyt na karpia. Akcje wielu organizacji prozwierzęcych lobujących za wprowadzeniem całkowitego zakazu sprzedaży żywych ryb⁶, epatowanie konsumentów drastycznymi scenami w trakcie sprzedaży⁷ oraz rozpropagowanie sentencji wyroku Sądu Najwyższego w sprawie ochrony karpia podczas ich sprzedaży⁸ przyspieszyły zachodzące już od lat zmiany preferencji konsumenckich.

Na zakończenie

Niesprzedanie znaczącej części produkcji karpia towarowego w 2018 roku oznacza duże, wielomilionowe straty dla całego sektora oraz przynosi niepokój co do przyszłości poszczególnych gospodarstw. Postulowane przez organi-

zacje prozwierzęce natychmiastowe wprowadzenie zakazu obrotu żywymi rybami przeznaczonymi do celów spożywczych oraz zakazu transportu i przetrzymywania wszelkich ryb bez dostatecznej ilości wody umożliwiającej pełny metabolizm tlenowy, swobodną zmianę pozycji ciała i pełne zanurzenie (Elżanowski 2019) może przynieść w 2019 roku dezorganizację rynku karpia. Nie negując potrzeby zachowania dobrostanu ryb, problematykę chowu stawowego należy również widzieć w kontekście specyfiki technologii chowu oraz jako element tak zwanej małej retencji wodnej, niezmiennie istotnej przy dramatycznie pogarszającym się bilansie wody w Polsce. Niezbędny jest również czas potrzebny do wprowadzenia zmian w kraju produkującym najwięcej karpia w UE.

Celem strategicznym całego sektora akwakultury niskointensywnej powinno być możliwie szybkie zbudowanie nowoczesnego, odpowiadającego oczekiwaniom konsumentów stabilnego i jednocześnie solidnego rynku karpia i gatunków mu towarzyszących. Wymaga to nowego spojrzenia na kwestie sprzedaży ryb, rozszerzenia oferty handlowej o nowe produkty, promocji, marketingu i wielu jeszcze innych działań.

Literatura

- Elżanowski A. 2019 – Sprzedaż żywych ryb do spożycia jest niehumanitarna – *Życie Wet.* 94 (4):284 – 287.
- Hryszko K. 2018 – Ceny światowe a ceny zbytu (pierwszej sprzedaży) w Polsce – W: Hryszko K., Lirski A., Mytlewski A., Red. Hryszko K. – Sytuacja na światowym rynku ryb i jej wpływ na rozwój sektora rybnego w Polsce – Wyd. IERiGŻ PIB Warszawa, 134 -141.
- Hryszko K., Lirski A. 2013 – Wpływ importu karpia konsumpcyjnych na ich produkcję i ceny w Polsce – *Komun. Ryb.* 6:2-5.
- Lirski A., Myszkowski L. 2018 – Polska akwakultura w 2017 roku na podstawie analizy kwestionariuszy RRW-22. Część 1 – *Komun. Ryb.* 6: 14-22.
- Lirski A., Myszkowski L. 2019 – Polska akwakultura w 2017 roku na podstawie analizy kwestionariuszy RRW-22. Część 2 – *Komun. Ryb.* 1: 13-19.

⁶ <https://www.otwarteklatki.pl/karpie>

⁷ <https://dorzeczy.pl/kraj/96465/Krotoszyn-3-miesiace-wiezienia-za-zabijanie-karpi-bez-ogluszenia.html>

⁸ wyrok Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2016 r., sygn. akt I KK 281/16